

MISCELLANEA

MIECZYŚLAW ROKOSZ
<https://orcid.org/0000-0003-1248-1051>
(Uniwersytet Jagielloński)

Z CZYNNOŚCI KOMITETU KOPCA KOŚCIUSZKI OD 5 KWIETNIA 2022 DO 4 KWIETNIA 2023 ROKU

Abstrakt

Artykuł ma charakter sprawozdawczy z czynności Komitetu Kopca Kościuszki w okresie od 5 kwietnia 2022 do 4 kwietnia 2023 roku; uwzględnia zmiany personalne w Zarządzie Komitetu, troskę o Kopiec Kościuszki i frekwencję zwiedzających, a także starania Komitetu o pamięć o Kościuszcze, uwzględnia też sprawę flagi Ukrainy wywieszonej na Kopcu na znak solidarności z państwem walczącym o swą suwerenność i reakcje na ten fakt. Wymieniamy również zorganizowane w okresie sprawozdawczym wystawy czasowe. Wspominamy gości Komitetu. Wspominamy koncerty orkiestry Młodej Filharmonii, które odbyły się pod Kopcem Kościuszki. Charakteryzujemy nabytki do zbiorów Komitetu i inne.

Niniejszym pragniemy sprostować przykry niezawiniony błąd w poprzednim artykule sprawozdawczym (zob. „Rocznik Krakowski” t. LXXXVIII, 2022) tam na s. 364 zdanie zaczynające się w 6 wierszu powinno brzmieć: Obecny był m.in. dyrektor biura i asystent Pana Marka Pęka wicemarszałka Senatu RP IX i X kadencji.

Słowa kluczowe: Kopiec Kościuszki, Komitet Kopca Kościuszki, Kaplica bł. Bronisławy, flaga Ukrainy na Kopcu, Goście Komitetu, wystawy

Ostatnie zebranie sprawozdawczo-wyborcze z powodu braku wytycznych ministerialnych do rozliczenia podatku CIT odbyło się w dwu terminach: 4 kwietnia 2022 roku i 24 czerwca 2022 roku. W pierwszym z terminów przedstawiono m.in. sprawozdanie z czynności za miniony okres, w terminie drugim zatwierdzono wynik finansowy, udzielono absolutorium ustępującemu zarządowi i przeprowadzono wybory. Na kolejną kadencję został wybrany dotychczasowy prezes, Mieczysław Rokosz. Liczbę członków Zarządu zgodnie ze statutem dopełniono z pięciu do siedmiu osób. Powiększony i odnowiony Zarząd na posiedzeniu 28 czerwca ukonstytuował się następująco: z wiceprezesury zrezygnowali prof. Andrzej Chwalba i prof. Tomasz Gąsowski, którzy zostali członkami Zarządu, a ich funkcje objęli: prof. Piotr Dobosz i dr Rafał Sieńko; mgr Witold Górny został skarbnikiem, Mariusz Cupiał – sekretarzem. Na osobnym zebraniu ukonstytuowała się również częściowo odnowiona trzyosobowa Komisja Rewizyjna: dotychczasowego członka Komisji prof. Czesława Dźwigaja zastąpił nowo wybrany dr Adam

Kozień, przewodniczącym pozostał prof. Michał Baczkowski, a ks. prof. Jacek Urban – członkiem Komisji. Na posiedzeniu Zarządu 9 stycznia 2023 roku dokonano podziału czynności między wiceprezesów. Prof. Piotr Dobosz przyjął kontrolowanie spraw gospodarczych i finansowych, dr. Rafał Sieńko – kontrolowanie spraw budowlanych. Sprawy ideowe, programowo-historyczne, konserwatorskie, wydawnicze i reprezentacja Komitetu pozostają przy prezesie Mieczysławie Rokoszu.

TROSKA O KOPIEC. FREKWENCJA
ZWIEDZAJĄCYCH, OBSŁUGA TURYSTYCZNA,
DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA
I PAMIĘĆ O KOŚCIUSZCE

Projekt „Remont i stabilizacja Kopca Kościuszki” autorstwa IMTM Małecki i Marzec z Sopotu, ostatecznie opracowany po konsultacjach z Politechniką Krakowską oraz zbadany i zaopiniowany przez Wojewódzką Radę Konserwatorską pod kątem „założeń ideowych” (czy zakładana w projekcie technologia

nie wpłynie na autentyczność Kopca jako zabytku i pomnika historii) – od 2020 roku zatwierdzony i ze zgodą „na budowę” jest gotowy do realizacji. Brak tylko funduszy.

W trosce o wysoki poziom przewodnictwa po wystawie stałej *Kościuszek – bohater wciąż potrzebny* i po Kopcu pracownice Komitetu: Kamila Kusa i Melania Dubas przeprowadziły bezpłatne szkolenie przewodników, po którym wydano 328 certyfikatów uprawniających do oprowadzania po naszej wystawie. Obie panie w sposób kompetentny i z talentem same oprowadzają niezliczone grupy w różnym wieku, od dzieci poczynając.

Kopiec Kościuszki i nasza wystawa stała ciesząc się niesłabnącym powodzeniem. Uczestniczyliśmy w programie Ministerstwa Edukacji i Nauki dla szkół pt. „Poznaj Polskę”, goszcząc w Muzeum i na Kopcu dzieci i młodzież szkolną w maju i czerwcu oraz od września do grudnia 2022 roku. Szacuje się, że w ramach tej akcji wystawę stałą i Kopiec odwiedziło 50 tysięcy dzieci i młodzieży szkolnej. Ogółem w roku 2022 liczba zwiedzających to 197 212 osób.

Wnosząc z frekwencji ze znaczną przewagą dzieci i młodzieży szkolnej i przekonani o wysokim poziomie merytorycznym naszej oferty wystawowo-przewodnickiej, możemy z satysfakcją stwierdzić, że Muzeum Kościuszkowskie staje się – do czego dążyliśmy – miejscem edukacji patriotycznej, a Kopiec Kościuszki przestaje być tylko „punktem widokowym”. Wiele grup młodzieży, których wychowawcy o to proszą, jest wpuszczanych na wystawę i Kopiec za „symboliczna złotówkę” lub bez opłat.

Aktualna ogólna sytuacja gospodarcza i inflacja zmusiły Zarząd do podniesienia cen biletów proporcjonalnie do procentowego wzrostu inflacji.

W dniach bezpłatnego wstępu na Kopiec Kościuszki: 4 lutego, 24 marca i 15 października, a także w święta narodowe 3 maja i 11 listopada Mogiła-Pomnik Kościuszki cieszy się niebywałą frekwencją. Tradycją stały się uroczyste ślubowania uczniów klas pierwszych szkół ponadpodstawowych noszących imię Tadeusza Kościuszki: IV Liceum Ogólnokształcącego i Zespołu Szkół Energetycznych w Krakowie oraz Liceum Ogólnokształcącego w Krzeszowicach. W okresie sprawozdawczym takie ślubowania odbyły się 13 i 14 października.

W dniach 4 lutego i 15 października modliliśmy się za Kościuszkę w katedrze na Wawelu, składaliśmy kwiaty na jego grobie w Krypcie św. Leonarda, a 24 marca na płycie upamiętniającej przysięgę na Rynku Głównym, gdzie w czasie uroczystości przemawiał prezes Komitetu.

FLAGA UKRAINY NA KOPCU KOŚCIUSZKI

W pierwszych dniach agresji Rosji na Ukrainę w lutym 2022 roku na znak solidarności wywiesiliśmy na Kopcu Kościuszki obok flagi polskiej flagę Ukrainy. Fakt ten został umocniony uchwałą Zebrania Walnego Komitetu 4 kwietnia. Opublikowaliśmy na stronie Komitetu uzasadnienie tego faktu. W początkach marca 2023 roku nieznani sprawcy zdjęli i zabrali flagę Ukrainy z Kopca, a także usiłowali zdemontować metalowy maszt, uszkadzając go tak, że wymagał wymiany. Pracownicy obsługi kasy biletowej bezpośrednio, a pracownicy biura telefonicznie i mailowo narażeni bywają na słowa niezadowolonych z faktu obecności flagi Ukrainy na Kopcu.

Do 1 czerwca 2022 roku (od 4 marca) obywatele Ukrainy mieli bezpłatny wstęp na wystawę Kościuszkowską i na Kopiec.

WYSTAWY CZASOWE

W dniu 24 marca 2022 roku otwarliśmy wystawę jubileuszową: *Komitet Kopca Kościuszki 1820–2020*, której uroczyste zamknięcie zaplanowane jest na 24 listopada 2023 roku.

Na tarasie kurtyny 4 stycznia 2022 roku udostępniono planszową wystawę autorstwa artysty grafika Tomasza Bereźnickiego: *200 lat Kopca Kościuszki*.

Na dziedzińcu zewnętrznym (parkingu) wzdłuż ściany kurtyny od 11 sierpnia do 15 października 2022 roku obecna była wystawa *Przywracamy serce Niepodległej*, pozwalająca poznać historię placu Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie oraz pałaców: Saskiego, Brühla i wreszcie Grobu Nieznanego Żołnierza. Ekspozycję przygotowało Stowarzyszenie „Saski 2018”, a inicjatorem pokazania jej pod Kopcem Kościuszki był prof. UAM Bartosz Korzeniewski. Wernisażowi 11 sierpnia towarzyszyła dyskusja dotycząca historii placu Marszałka Józefa Piłsudskiego i jego otoczenia oraz celowości jego odbudowy po wojennym zniszczeniu. W dyskusji udział wzięli historyk prof. Janusz Odziemkowski, historyk sztuki prof. Tadeusz Odziemkowski z Uniwersytetu Łódzkiego i prezes Komitetu Mieczysław Rokosz.

W dniu Polsko-Amerykańskiego Braterstwa Broni, 27 sierpnia 2022 roku, otwarto w Toruniu wystawę zatytułowaną *Asy, kosy i pasy* poświęconą 7 Eskadrze Myśliwskiej im. Tadeusza Kościuszki, w której walczyli w wojnie polsko-bolszewickiej ochotnicy amerykańscy. Wystawę zorganizował dr Krzysztof Wielgus z Komitetu Kopca Kościuszki.

ki wspólnie z toruńską Fundacją „Forteczne Dziedzictwo”. Wystawa prezentowana jest nadal w Fortcie VI „Yorck-Żółkiewski” dawnej Twierdzy Toruń adaptowanym na hotel i ośrodek konferencyjny. Jej otwarcie było okazją do zaprezentowania zarówno sylwetek lotników, m.in. Meriana Coopera i Elliota Cheesa, jak i szerokiego tła historycznego – od Tadeusza Kościuszki i Kazimierza Pułaskiego, a także do pokazania fenomenu Kopca Kościuszki i działalności Komitetu. W otwarciu wystawy brali udział m.in. Przedstawiciele Władz Miasta Torunia, Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Wojska Polskiego i Armii Stanów Zjednoczonych oraz rekonstruktorzy i publiczność.

W dniu 21 marca 2023 roku, wzorem lat ubiegłych, w kawiarni została otwarta wystawa będąca pokłosiem pleneru malarskiego pod Kopcem Kościuszki studentów I roku Architektury Politechniki Krakowskiej. Organizatorem wystawy jest Katedra Rysunku, Malarstwa i Rzeźby PK.

GOŚCIE KOMITETU

Od 3 do 8 października 2023 roku gościem Komitetu był profesor Anthony Bajdek z małżonką Cynthią. Profesor Bajdek, który jest prezesem fundatorem Towarzystwa Przyjaciół Kościuszki w West Point, jest także członkiem honorowym Komitetu. W dniu 7 października nasz gość wygłosił prelekcję o Joelu Barlow¹.

W dniu 14 października 2022 roku, w przeddzień 205. rocznicy śmierci Kościuszki, Kopiec odwiedziła Konsul Generalna Stanów Zjednoczonych w Krakowie Erin Nickerson i złożyła wiązanek kwiatów na szczyt.

W dniu 9 marca 2023 roku Komitet gościł czterech kadetów ze szwadronu Kościuszki Akademii Wojskowej w West Point i prof. Charlotte Hulme, ich prowadzącą. Wraz z prezesem stanęli u grobu gen. Kościuszki – patrona ich Akademii, zwiedzili Katedrę wawelską, Zamek Królewski oraz wystawę Kościuszkowską i Kopiec.

¹ Joel Barlow (1754–1812) amerykański poeta, filozof, polityk i dyplomata. Znał się z Kościuszką i pisał o nim w swej „Kolumbiadzie”. Korespondował ze Stanisławem Augustem Poniatowskim, wychwalając zasługi Kościuszki położone w wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych. Był ministrem pełnomocnym Stanów Zjednoczonych przy Napoleonie. W 1812 r. przebywał w Wilnie. Zmarł po klęsce Napoleona pod Moskwą, w drodze z Wilna do Wiednia, 26 XII 1812 r. w Żarnowcu koło Małogoszcza i tam jest jego grób, który prof. Bajdek odwiedził.

10 i 24 III gościem Komitetu był profesor Andrzej Kozek z Kościuszk Heritage w Sydney. Uczestniczył on w uroczystości przy płycie przysięgi na Rynku w rocznicowym dniu wybuchu Insurekcji.

KONCERTY POD KOPCEM

W dniu 25 czerwca 2022 roku na zadaszonym dziedzińcu odbył się koncert orkiestry symfonicznej Młoda Filharmonia Krakowska uczniów Zespołu Państwowych Szkół Muzycznych im. Mieczysława Karłowicza pod dyрекcją Tomasza Chmiela. W programie prezentowano muzykę filmową.

12 września 2022 roku ta sama orkiestra symfoniczna dała koncert muzyki poważnej.

NABYTKI DO ZBIORÓW KOMITETU

W okresie sprawozdawczym zbiory Komitetu wzbogaciły się o szereg nabytków w drodze zakupów i darów. Do najcenniejszych należy seria banknotów z okresu Insurekcji i własnoręcznie wypełniony przez Kościuszkę formularz patentu na stopień kapitana milicji miasta Warszawy w cyrkule 6–13 lipca 1794 roku w obozie pod Mokotowem, w czasie obrony Warszawy. Zakupiono obraz olejny nieznanego dotychczas autora *Kościuszk pod Maciejowicami*² oraz jedenaście grafik tematycznie związanych z Kościuszką, Insurekcją i Kopcem. Artysta malarz Bartek Leszczyna namalował dwa obrazy z wyobrażeniem Kopca, Wawelu i Tatr; jeden został kupiony, drugi darowany. Infułat Jerzy Bryła podarował kopię swego portretu pędzla Wlastimila Hofmana z 1957 roku. Wymienione nabytki zostały pokazane na jednodniowej wystawie 24 marca 2023 roku.

RELACJE ZE SPÓŁKĄ „FORT” S.C.

W dniu 16 grudnia 2022 rok. za wspólnym porozumieniem rozwiązaliśmy umowę ze Spółką „Fort” s.c. o tzw. „wspólnym przedsięwzięciu” dotyczą-

² *Kościuszk upadający na koniu w czasie bitwy maciejowickiej* – to temat podejmowany przez wielu grafików i artystów malarzy i równie częsty w sztuce polskiej, jak skok rannego księcia Józefa Poniatowskiego w nurty Elstery. Obraz zakupiony przez Komitet, o którym mowa wyżej, jest jedną z licznych replik obrazu autorstwa znanego francuskiego artysty malarza scen batalistycznych i jednego z najwybitniejszych litografów swej epoki Victora Adama (1801–1866). W zbiorach Komitetu jest akwarelowa bardzo wczesna replika tego obrazu, która była własnością przyjaciela Kościuszki gen. Franciszka Maksymiliana Paszkowskiego (1778–1856) i pierwszego prezesa Komitetu w latach 1820–1856.

cym wystawy figur woskowych i wystawki *Twierdza a miasto Kraków* urządzonej w suterenie – cysternie kaponiery. Z dniem 16 grudnia wystawy zostały zamknięte i ustało uiszczenie Spółce „Fort” comiesięcznych poważnych kwot z tytułu tzw. „biletu zintegrowanego”. Sprawa zwinięcia wystaw, m.in. w związku z planowanym gruntownym remontem kaponiery, była dyskutowana i zdecydowana na zebraniu walnym 24 czerwca 2022 roku oraz na kolejnych posiedzeniach Zarządu. W wyremontowanej kaponierze planowane jest urządzenie wystawy *General Tadeusz Kościuszko jako inżynier wojskowy i jego dziedzictwo na tle historii architecturae militaris epoki nowożytnej* (tytuł roboczy). W finale tej ekspozycji znajdzie swoje miejsce Fort nr 2 „Kościuszko” na tle Twierdzy Kraków. Należy jednak zaznaczyć, że Kopiec Kościuszki i poaustriacki fort „Kościuszko” to dwa odrębne byty prawne i ideowe i nie jest sprawą Komitetu Kopca Kościuszki zajmowanie się historią Festung Krakau.

REMONTY I INNOWACJE

Zakończono trzyletni remont konserwatorski kaplicy bł. Bronisławy, którego ostatnim etapem było nowe pokrycie dachowe miedzianą blachą i zmiana granitowej nawierzchni bruku wokół budynku. W dniu 28 września 2022 roku odbyła się komisja odbioru prac trzeciego etapu remontu konserwatorskiego kaplicy. Duże znaczenie dla ostatecznego

efektu remontu konserwatorskiego wnętrza miały konsultacje dr. Zbigniewa Beiersdorfa. Zainstalowano panele fotowoltaiczne.

INNE

Redaktor TVP 3 Kraków, Dariusz Fedorowicz za fundusz przyznany przez Urząd Marszałkowski, na podstawie własnego scenariusza nakręcił i zmontował film pt. *Opiekunowie pamięci* o Komitecie Kopca Kościuszki z okazji 200-lecia jego ustanowienia. Premiera filmu odbyła się 24 października bieżącego roku.

Departament Kultury Urzędu Marszałkowskiego wyróżnił Komitet. Jego prezes odebrał metalową plakietkę tego wyróżnienia 18 stycznia 2023 roku.

W okresie objętym niniejszym sprawozdaniem odbyło się jedno zebranie walne 24 czerwca 2022 roku. Zarząd spotykał się na posiedzeniach 23 XI 2022 oraz 9 stycznia i 21 marca 2023 roku. Ponadto członkowie Zarządu pozostawali w kontaktach roboczych.

Mieczysław Rokosz – dr hab., historyk mediewista, emerytowany wykładowca Uniwersytetu Jagiellońskiego i profesor Akademii Ignatianum. Członek m.in. The American Association of the Friends of Kościuszko at West Point, Towarzystwa Historyczno-Literackiego przy Bibliotece Polskiej w Paryżu, Wydziału Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa. Od 1994 roku Prezes Komitetu Kopca Kościuszki w Krakowie.

FROM THE ACTIVITIES OF THE KOŚCIUSZKO MOUND COMMITTEE FROM 5 APRIL 2022 TO 4 APRIL 2023

This article reports on the activities of the Kościuszko Mound Committee from 5 April 2022 to 4 April 2023. There were personnel changes in the Board of the Committee; Prof. Andrzej Chwalba and Prof. Tomasz Gąsowski stepped down from the vice-presidency while remaining on the Board, and Prof. Piotr Dobosz and Dr. Rafał Sieńko replaced them as vice-presidents. As part of the committee's concern for the Kościuszko Mound, the project "Renovation and Stabilisation of the Kościuszko Mound", prepared earlier through the efforts of the director of the committee's office, has been accepted by the office of the conservator of the City of Kraków. The Committee faces the problem of obtaining funds for this purpose. The attendance of visitors to the Mound and the exhibition *Kościuszko – a Hero Still Needed* is satisfactory. The Committee has provided guiding services at a good professional level. The article also relates the issue of the Ukrainian flag displayed on the Mound as a sign of solidarity with a country fighting for its sovereignty and the reactions to this fact. We also mention the temporary exhibitions organised during

the reporting period, in particular the jubilee exhibition *Kościuszko Mound Committee 1820-2020* and the billboard exhibition *Restoring the Heart of Independence*, which gives an insight into the history of Marshal Józef Piłsudski Square in Warsaw with its Saxon Palace, Brühl Palace and Tomb of the Unknown Soldier. The square is currently under reconstruction after being destroyed by the Germans during World War II. Of the guests who visited the Committee during the reporting period, let us mention in particular Prof. Antoni J. Bajdek, president-founder of the Kościuszko Friends Society at West Point and an honorary member of the Committee; a group of cadets from the Military Academy at West Point; and Prof. Andrzej Kozek from Kościuszko Heritage in Sydney. Two symphonic concerts at the Kościuszko Mound were given by the Young Philharmonic Orchestra conducted by Tomasz Chmiel. The Committee's collection was enriched by new acquisitions, including in particular a series of banknotes from the Insurrection period and an officer's patent form filled in by Kościuszko himself, and other items.